

כלשהו קודם בין השמשות, ולכן התנא לא דקדק לכתוב הדין בזמן מועט כזה, אלא נקט הדין בבין השמשות שהוא זמן ארוך יותר (תוס' ר"ה ט, א ד"ה רבי עקיבא בתירין ראשון, ורע יעקב 'לר' יעקב גינצבורג) כאן בדעתם). ועוד יש לפרש, שמשנתנו סוברת כדעת רבן גמליאל (מו"ק ג, ב) שאין כלל חיוב בתוספת שבת (תוס' ר"ה שם בתירין שני).

אין מעשרין את הודאי וכו' - ואף שמלאכות אלו אינן אלא משום שבות, סובר התנא של משנתנו שגזרו על השבות אף בבין השמשות, וחולק על רבי שסובר (לעיל ה, ב) שלא גזרו על השבות בבין השמשות (רש"י; וראה ב"א או"ח רסא שיש סוברים שגם לרבי רק לצורך מצוה או במקום טידה לא גזרו על השבות, ואפשר שרש"י חולק, או שסובר שמסתימת המשנה משמע שאסור אף לצורך מצוה או במקום טידה). ויש מפרשים שרבי מודה באיסורי שבות אלו שאסורים בבין השמשות, ומה שסובר שלא גזרו על השבות בבין השמשות הוא רק לענין עירובי תחומין באופן האמור בגמ' (שם (ריטב"א בשם הרב"ד).

ואין מטבילין את הפלים הטמאים, שנראה כמתקן כלי ואסור משום שבות (רש"י; ע"פ גמ' ביצה יח, א). ■ להלכה, כלים טמאים, אף בזמן הזה שאין נזהרים בדיני טומאה וטהרה ואינו נראה כמתקן, אסור לטבולם בבין השמשות כדי לטהרם (ביאה"ל רסא, א ד"ה את). וכלים חדשים שנקנו מנכרי, לדעת הסוברים שאסור לטבולם בשבת (ראה שו"ע או"ח שכ"ג, ז ומשנ"ב ג), אף בבין השמשות אסור לטבולם. ואם צריך להשתמש בהם בשבת ואין לו כלים אחרים, מותר לטבולם בבין השמשות (שו"ע או"ח רסא, א ומשנ"ב ה).

ואין מדליקין את הנרות - שספק דאורייתא הוא, ואף שכבר שינו שאפילו מלאכות האסורות דרבנן אין לעשותן בבין השמשות, סדר המשנה הוא בדרך 'זו ואין צריך לומר זו' (רש"י). ויש מפרשים, שהחידוש כאן הוא שאפילו לומר לנכרי להדליק אסור, אע"פ שאמירה לנכרי אסורה רק משום שבות (ר"י מלוניל; תוס' ר"ד). ■ להלכה, אין מדליקים את הנרות בבין השמשות, אבל מותר לומר לנכרי להדליק את הנר לצורך שבת (שו"ע או"ח רסא, א).

גמרא. אמר קרא וידעת כי שלום אהלך ופקדתך נוף ולא תחטא - 'כי שלום אהלך', זו הדלקת הנר שחיובה משום שלום בית, כמבואר בגמ' לעיל (כה, ב) [שבני ביתו מצטערות לשבת בחושך (רש"י לעיל כג, ב ד"ה שלום)]. 'ופקדתך נוף', זה עירוב, שהוא דבר הצריך לנוה [לבית], כדי לטלטל מבית לבית. 'ולא תחטא', זה מעשר, שנאמר בו (במדבר יח, לב) 'ולא תשא עליו חטא' (ריטב"א; ר"ן על הר"ף; וכע"ז ברא"ש ב, כא; וראה מהרש"א בדעת רש"י). ויש שפירש שכל אלו נלמדים מהמילים 'כי שלום אהלך', שאם אינם מערבים ואסורים בטלטול, או אם אינם מדליקים את הנר ויש חושך בבית, או אם אינם מעשרים והמאכלים אסורים באכילה, אין שלום בבית (שאלתות קכב, הובא בגל' הגמ').

כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי הצרות - עירובי תחומין חמורים מפני שיש להם סמך מהכתוב, ואסור להניחם בין השמשות, ועירובי חצרות אינם אלא חומרא שהחמירו חכמים, ומותר להניחם בבין השמשות (רש"י; תוס' ד"ה לא בשם ר"ה ור"ת). ויש מפרשים שעירובי תחומין חמורים מפני שקונה שבייתה ודירה במקום שמוניח את העירוב, ולכן אסור להניחם בבין השמשות, אבל עירובי חצרות אינם קנין דירה בחצר אלא רק עירוב הרשויות זו עם זו, ולכן מותר להניחם בבין השמשות (ריטב"א; ריטב"א ריטב"א המיוחס לר"ן).

ואית להו צערא לכהנים לאקיפי, שהספק טומאה היה במקום מעבר לרבים, והכהנים לא יכלו להכנס שם, והיו צריכים להקיף וללכת בדרך אחרת ארוכה (רש"י). ואע"פ שספק טומאה ברשות הרבים מותר, דין זה הוא דווקא לענין טומאה וטהרה, אבל לכהנים אסור להכנס למקום זה, שמה באמת יש שם טומאה (ע"פ דובב מישרם א, ככו והערות לגר"ש אלישיב לעיל לג, ב; וראה צ"ח ברכות יט, ב ומנחת חינוך מצוה רסא וטג לד שהסתפקו בוה). ויש שפירש, שבספק טומאה ברשות הרבים בדבר שנוגע לטומאה תמידית, החמירו חכמים (מהרש"ם א, רל, על פי תוס' כתובת כח, ב ד"ה בית הפרס).

כאן קיצין בן זכאי תורמסי תרומה - ששתלם בקרקע, ולאחר שגדלו עקרם (רש"י; וראה רש"י חולין טו, ב, שלדעת רש"י לשון קציצה הוא רק על מחובר, ולכן לא פירש כפשוטו שקצץ תורמוסים תלושים). ויש מפרשים שקצץ תורמוסים תלושים (תוס' חולין שם ד"ה כגון שקצץ).

עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי טהריה וכו' - שהשליך שם את התורמוסים, ובמקום שהיה מת נעשה נס והמת התנועע במקומו והקרקע שמעליו נעשתה רפויה, וכך הכיר את מקום הקבר (רש"י; וחכמת מנוח בדעתו, וראה תוספת יום הכפורים יומא עה, א כיצד סמך על בדיקה בדרך נס; ובהגהות ר"ש מדעסויא כתב שרש"י לא גורסים 'כל היכא דהוי קשי' וכו', אלא הכיר את מקום הטומאה על ידי שהמת צץ ועלה בדרך נס; וראה בן יהודע שקצץ תורמוסים דוקא, להורות שסמך על כך שרבי יחונן בן זכאי קצץ שם תורמוסים תרומה). ויש מפרשים, שבדק את מקום הטומאה על ידי שהניח על האדמה סידינים לחים, ובמקום קבר האדמה רפויה וספגה את המים שבסידינים ונעשית לחה (תוס' ד"ה כל, תוס' נדה סא, א ד"ה מקום).

יאמרו זונות מפקסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן - והדמיון לזונות הוא שאע"פ שהאחת מפרקסת את חבריתה, כוונתה רק כדי שחברתה תפרקס אותה אחר כך, אבל לאחר ששתיהן מקושטות שונאות זו את זו (ראה פסחים ק"ג, ב), וכך תלמידי חכמים אע"פ שנומנים זה עם זה ומסכימים זה לזה, כוונתם רק כדי להחניף לחברתן שמתוך כך גם תבירו יכבד אותן, אבל לאחר שדבריו נשמעים, מבעט בחבירו וחולק עליו. ויאמרו הבריות, אם זונות שאין להן דעת וערמומיות עושות כן, כל שכן שתלמידי חכמים שדעתם וערמתם מרובה עושים כן, וכל כוונתם להחניף לחבריהם, ונמצא שם שמים מתחלל (חתם סופר).

נתן בו עיניו וקשהו גל של עצמות - בלא בשר, כמת שבשרו נרקב ולאחר זמן מרובה נופל ממנו (רש"י; וראה תוס' לעיל לג, ב ד"ה ה"ג, שלא גרסו כן בגמ'). וכיון שרשעים אף בחייהם קרויים מתים (ברכות יח, ב), לכן נרקב בשרו מיד, כאילו מת כבר בחייו (מהרש"א ב"ב עה, א). והרגו על ידי ש'נתן בו עיניו', ודיכב מחשבתו לעליונים, ומתוך כך נתקיימה מחשבתו שחשב עליו (ע"פ אגירת הקודש המיוחסת לרמב"ן פ"ה; וראה גם פתח עינים לעיל לא, א ואור החיים שמות יא, ה).

משנה. שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם תשכה וכו' ■ להלכה, כשיגיע הזמן הסמוך לשקיעה, בעוד שיש שהות להוסיף מן החול על הקודש, ישאל את בני ביתו בלשון רכה: עשרתם, ערבתם. ובמקומות שאין דרך להניח עירובי חצרות או עירובי תחומין, אין צריך לומר 'ערבתם'. ואחר כך יאמר להם: הדליקו את הנר. וכמו כן, צריך להזהיר את בני ביתו להפסיק ממלאכה, ואם אינו בביתו, ישלח שליח להזהירם (שו"ע או"ח רס, ב ומשנ"ב ט-י).

ספק השקה ספק אינו השקה וכו' - ואע"פ שגם בזמן שעדיין ודאי יום אסור במלאכה משום תוספת שבת, אינו אסור אלא זמן